

POSA'T LES ULLERES

*Unitat didàctica per
la Ruta Estellés*

**RUTA
ESTELLÉS
PER
BURJASSOT**

Títol original: *Posa't les ulleres. Unitat didàctica per la Ruta Estellés*

Edita: Agència de Promoció del Valencià de l'Ajuntament de Burjassot
Text i activitats: Paula Beneito Mollà, Aránzazu Cerdà Santos, Adrià Martí-Badia
Coordinació i assessorament lingüístic: Xavier Benavent Alises
Disseny i il·lustració de portada: Alejo Negro

Tots els drets reservats.

© Ajuntament de Burjassot, 2018

ISBN: 978-84-09-06893-7

Imprés a Burjassot

POSA'T LES ULLERES

Unitat didàctica per la Ruta Estellés

Vicent Andrés Estellés (1924-1993)

Està considerat el poeta valencià més important d'Ausiàs March ençà i un dels més rellevants en el conjunt de la poesia valenciana. Va nàixer el 4 de setembre de 1924 al número 82 del carrer del Bisbe Muñoz, actualment el número 17 de la plaça de Sequera. D'origen familiar humil –son pare era forner–, en la postguerra va poder estudiar a l'Escola Oficial de Periodisme de Madrid gràcies a una beca i, després de fer el servei militar obligatori a Navarra, va tornar a València per a exercir la professió al diari *Las Provincias* del 1948 al 1978, on fou cap de redacció a partir del 1958.

Comença a escriure de ben jove, encara que no és fins al 1953 quan publica *Ciutat a cau d'orella*, el seu primer poemari. Autor d'una extensa obra poètica, de més de 100 títols, el reconeixement del públic i de la crítica es produeix en la dècada dels setanta a partir de la publicació d'obres com *Llibre de meravelles* (1971) o els quatre primers volums de la seua Obra Completa (1972, 1974, 1977 i 1978, respectivament). En la dècada dels huitanta s'editen els cinc volums següents de l'Obra Completa (1980, 1981, 1982, 1983, 1986) i, en els noranta, el desé i darrer volum del repertori esmentat o els tres volums del *Mural del País Valencià*, publicats pòstumament l'any 1996. Finalment, va morir a València el 27 de març de 1993 i fou soterrat al cementeri de Burjassot. En aquella darrera època vivia al número 6 del carrer de Josep Carsí.

Va rebre nombrosos reconeixements, entre els quals destaquen el Premi de la Crítica Serra d'Or

(en tres ocasions: 1973, 1975 i 1979), el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (1978), la Creu de Sant Jordi (1982) i el Premi de les Lletres Valencianes (1984), entre d'altres. En la difusió de l'obra convé destacar que els seus poemes van ser musicats per artistes com Ovidi Montllor, Al Tall, Maria del Mar Bonet, Paco Muñoz i, més recentment, per grups com Obrint Pas, La Gossa Sorda, Miquel Gil o Pau Alabajos. A més, els seus versos han estat traduïts al castellà, anglés, francès, alemany, italià, portugués, holandés, suec i japonés, entre d'altres.

L'aparent simplicitat dels seus versos contrasta amb les seues arrels poètiques, que es troben en els millors escriptors de la nostra literatura: Jordi de Sant Jordi, Ausiàs March, Jaume Roig, Joan Roís de Corella i els millors poetes de la Roma clàssica: Ovidi, Virgili, Horaci i Catul.

Burjassot no es comprén sense Estellés i Estellés no es comprén sense Burjassot. És, doncs, un escriptor idoni per a introduir els alumnes burjassoters en la literatura valenciana i, més encara, en la poesia. És un poeta proper als alumnes en qüestió en totes les seues dimensions: l'origen burjassoter i les referències constants a Burjassot –als seus monuments, places i carrers, festes i tradicions, episodis històrics–, la temàtica de la seua obra –la quotidianitat, l'amor, el sexe, la mort–, l'ús que fa de la llengua –normatiu, però proper al parlar del poble– i el seu estil poètic narrativitzat. En definitiva, aquesta és una eina més perquè els alumnes coneguen Burjassot i el seu escriptor més universal.

Ruta Estellés per Burjassot

La Ruta Estellés per Burjassot és una ruta literària que recorre els carrers i les places del poble a través la poesia i la narrativa d'Estellés, realitzada el 2013 per l'Ajuntament de Burjassot amb l'objectiu de commemorar l'Any Estellés. Consta de vint-i-sis

punts situats de cap a cap del terme municipal, no requereix l'assistència de cap guia que la conduísca, no té un ordre preestablert, es pot realitzar per parts i, com que tots els punts estan situats en llocs oberts al públic, es pot fer en qualsevol moment.

1 Cementeri	10 Passeig de Concepció Arenal	19 Forn de la "Trabucà"
2 IES Vicent Andrés Estellés	11 Plaça de Jaume I	20 L'horta
3 Carrer del Ceramista Juli Llopis	12 Les Sitges	21 Casa del carrer de Josep Carsí
4 Carrer de Mendizábal	13 Estàtua d'Estellés	22 Mercat
5 Forn del Sol	14 Casa de Blasco Ibáñez	23 Plaça dels Furs
6 Ca Bassot	15 Casa de la cosina Fina	24 El Pouet
7 Plaça de Sant Roc	16 Casa on va nàixer	25 L'Alqueria del Pi
8 Plaça de la Constitució	17 Casa on es va morir la filla Isabel	26 Plaça d'Ovidi Montllor
9 Agrupació Musical "Los Silos"	18 Casa de Cultura	

Els vint-i-sis llocs de la ruta tenen un codi QR que remet a un fitxer àudio i vídeo en llenguatge de signes amb l'explicació del lloc on es troba, la recitació del poema i la corresponent explicació d'aquest, així com diferents cites d'estudiosos de la seua obra en les quals destaquen alguna de les seues característiques. A més, dotze dels vint-i-sis punts de la ruta tenen un panell ceràmic amb el poema corresponent i il·lustracions a color dels fets evocats en els versos estellesians. Tot el material està disponible a la pàgina web de la Fundació Vicent Andrés Estellés:

http://www.fundacioestelles.org/ruta_estelles.php

Gràcies a aquesta ruta es pot conèixer el patrimoni de Burjassot a través de l'obra estellesiana: les Sitges, monument construït el segle XVI per a emmagatzemar el blat de la ciutat de València; l'ermita de Sant Roc, també datada al segle XVI, en honor al patró del poble; l'estàtua d'Estellés, esculpida en bronze a escala natural i inaugurada l'any 2007; l'antic Mercat Municipal, situat a la plaça Baltasar Mallent, amb una estructura de fusta de finals del segle XIX; l'església de Sant Miquel Arcàngel, inaugurada el 1780; el Castell, originàriament alqueria musulmana conquerida per Jaume I, posteriorment torre de defensa, més tard fortificació senyorial i actualment Col·legi Major Sant Joan de Ribera; el Pouet, antiga plaça Major de Burjassot que conserva el pou que li dona nom; l'Alqueria del Pi, datada al segle XVI; i les diferents cases on va viure el poeta, entre d'altres.

Metodologia

Aquesta és una proposta d'activitats per a treballar la Ruta Estellés per Burjassot a les aules de primària, secundària i batxillerat, amb especial atenció als centres d'ensenyament de Burjassot.

D'una banda, pretenem que els alumnes tinguen una experiència vivencial. Aquesta es fonamenta en un aprenentatge significatiu que engloba el territori, la llengua i la literatura d'una manera pròxima: el poble en què viuen, una llengua que entenen i que saben parlar-la, i en un context històric relativament proper. Així doncs, la ruta literària convé que no siga una activitat isolada ni un objectiu en si mateix, sinó més aïna la conseqüència d'un treball previ a l'aula.

Les activitats són eminentment lúdiques, amb el propòsit d'aconseguir els objectius següents per a tot l'alumnat al qual va adreçat:

- fer conèixer l'obra estellesiana mitjançant la ruta homònima;
- introduir al gènere poètic mitjançant l'obra tan propera d'Estellés i connectar la literatura amb l'espai que la va motivar;
- redescobrir l'entorn més immediat, el patrimoni, la cultura i la història local, i entendre la literatura com un mitjà per a conèixer la realitat més immediata;
- establir lligams entre l'alumnat i el seu voltant més pròxim per a atenuar el creixent desarrelament cultural, social i geogràfic, i
- fomentar l'hàbit lector i contribuir a la consolidació de la competència literària.

Les activitats proposades corresponen als nivells d'educació primària, secundària i batxillerat, amb la intenció d'adaptar els objectius a aquestes etapes educatives. Per tal de diferenciar les activitats al tipus d'alumnat a què s'adrecen, ho indiquem de la manera següent:

Activitat per a primer cicle de primària	1
Activitat per a segon cicle de primària	2
Activitat per a tercer cicle de primària	3
Activitat per a secundària	s
Activitat per a batxillerat	b

1. ESTELLÉS A CLASSE! 1 2 3

Aquesta activitat es pot realitzar a tots els cursos de primària per a introduir l'autor d'una manera més dinàmica i divertida. L'activitat es pot proposar, en primer lloc, com a activitat de motivació, donant pas d'aquesta manera a la vida i obra del poeta. Per a poder dur-la a terme, es necessita la participació d'algun dels pares o iaies dels alumnes del centre. Aquest hauria de disfressar-se del poeta i entrar a l'aula per a contar als alumnes la seua pròpia història. En darrer lloc, es mostrarà el plànol de la ruta.

2. TOTS SOM ESTELLÉS 1 2 3

Ara ens toca a nosaltres mirar el món com ho feia el nostre estimat poeta. I, com ho podem fer? Doncs clar està, a través d'aquelles ulleres tan característiques del poeta. Elaborem les ulleres, que tal vegada posteriorment els alumnes podrien dur posades al llarg del recorregut de la ruta.

3. LA ROSA DE PAPER 1 2 3

Treballem a l'aula un dels poemes més significatius de l'obra d'Estellés. Ho fem en diferents nivells per a fer-la accessible a tots els cursos de primària.

Llegim a l'aula (o escoltem) un breu fragment del poema (en el cas de 5é i 6é cal considerar l'opció de poder fer l'estudi sobre el poema complet) i llancem les qüestions següents:

Ella tenia una rosa,
una rosa de paper,
d'un paper vell de diari,
d'un diari groc del temps.
Ella volia una rosa,
i un dia se la va fer.
Ella tenia una rosa,
una rosa de paper.
Passaren hivern i estiu,
la primavera també,
també passà la tardor,
dies de pluja i de vent

- Quina és la flor que apareix al poema? 1 2 3

.....

- Per què creieu que és de paper? 1 2 3

.....

.....

.....

- Per què és de paper i no una flor real? 1 2 3

.....

.....

.....

.....

- Sabríeu explicar què representa la rosa de paper? **3**

.....

.....

.....

Realitzem la flor de paper que més tard deixarem als peus de l'estàtua de l'autor com a recordatori i homenatge.

4. RUTA ESTELLÉS! **1 2 3**

Una vegada coneguda la vida i obra del nostre poeta, toca posar fil a l'agulla i recórrer els punts més emblemàtics que configuren la ruta.

Triarem el recorregut tenint en compte l'edat dels nostres alumnes. Per exemple, és recomanable marcar un recorregut més curt i concret per als primers cursos de primària, amb la finalitat de mantenir-los motivats i interessats.

5. LA BANDA DE MÚSICA **1 2 3**

A partir del poema dedicat a la banda de música del poble fem un seguit de qüestions i respostes:

BANDES

Arriben bandes, fragoroses músiques,
arriben bandes, vigorós metall.
Arriben bandes encetant el vespre
arriben bandes, signe popular.
Els rius caminen cap amunt
els rius que anaven cap avall.
Tot el dia és ple de les músiques
que bufen fort amb grans metalls.
Tot el dia és content de dur
l'eina sonora, la gorra de plat.
Els faran l'entrada dels moros
i l'entrada dels cristians.
Flotarà l'ambient d'odalisques
i complagudes orientals
Una rosa de llum resurrecta.

- En quines activitats podem veure música al carrer?

.....

.....

.....

- Quines són les festes del poble en què participen bandes de música?

.....

.....

.....

1. Llegiu el poema següent i responeu a les qüestions que apareixen tot seguit:

ASSUMIRÀS LA VEU D'UN POBLE

Assumiràs la veu d'un poble,
 i serà la veu del teu poble,
 i seràs, per a sempre, poble,
 i patiràs, i esperaràs,
 i aniràs sempre entre la pols,
 et seguirà una polseguera.
 I tindràs fam i tindràs set,
 no podràs escriure els poemes
 i callaràs tota la nit
 mentre dormen les teues gents,
 i tu sols estaràs despert,
 i tu estaràs despert per tots.
 No t'han parit per a dormir:
 et pariren per a vetlar
 en la llarga nit del teu poble.
 Tu seràs la paraula viva,
 la paraula viva i amarga.
 Ja no existiran les paraules,
 sinó l'home assumint la pena
 del seu poble, i és un silenci.
 Deixaràs de comptar les síl·labes,
 de fer-te el nus de la corbata:
 seràs un poble, caminant
 entre una amarga polseguera,
 vida amunt i nacions amunt,
 una enaltida condició.
 No tot serà, però, silenci.
 Car diràs la paraula justa,
 la diràs en el moment just.
 No diràs la teua paraula
 amb voluntat d'antologia,
 car la diràs honestament,
 iradament, sense pensar
 en ninguna posteritat,
 com no siga la del teu poble.
 Potser et maten o potser
 se'n riguen, potser et delaten;
 tot això són banalitats.
 Allò que val és la consciència
 de no ser res si no s'és poble.
 I tu, greument, has escollit.
 Després del teu silenci estricte,
 camines decididament.

- De què parla el poema?

.....

.....

.....

.....

- Debateu a l'aula el significat del mot *poble*. **s**
- Esbrineu el tema del poema i, posteriorment, debateu sobre el significat del mot *poble* i relacioneu-ho amb el context històric del poema. **b**

.....

.....

.....

- Com haureu observat, el subjecte líric s'adreça directament al lector. Amb quin objectiu creieu que ho fa? **b**

.....

.....

.....

2. Llegiu atentament el poema següent. És una mostra més de la gran presència i importància que tenen elements del poble en la poesia d'Estellés: *els pous, les sitges, les festes de Sant Roc...*

ACÍ EM CREIXIA, AL SA I AL PLA

Ací em creixia, al sa i al pla,
 entre unes gents treballadores,
 un orgull de ser valencià.
 Pense una antiga vinyeta.
 Burjassot, entre dos pous.
 Poble de pous i de sitges,
 guarda en el fons del seu cor,
 com una antiga collita,
 allò millor, un tresor:
 la valenciania autèntica,
 que ha mamat a Burjassot.
 Tot ho pense i ho recorde
 en el dia de Sant Roc.

- Us proposem que creeu, per parelles, un haiku on aparega, com a mínim, un element propi de Burjassot.

s b

Un haiku és un conjunt de tres versos sense rima de, 5, 7 i 5 síl·labes, respectivament. Vet ací un exemple:

*Burjassot, el pou
 i les festes de Sant Roc,
 no hi ha res millor.*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Feu vostre el poema omplint els buits **S**

NO hi havia a ..... dos ..... com nosaltres.

..... ens ..... del matí a la nit.

Tot ho recorde mentre vas .....

Han passat ..... ; han passat moltes coses.

De sobte ..... o l'amor

i ..... entre ..... i besos.

- Tracteu de compondre aquest fragment de poema tot transmetent la idea contrària de l'amor que expressa Estellés. Després, poseu-ho en comú amb la resta de companys. **b**

No hi havia a València dos amants com nosaltres.

Castament, ...

.....

.....

.....

.....

.....

4. Llegiu els fragments d'aquests poemes i responeu a les qüestions que hi ha tot seguit:

Dona pena acostar-se,
 pel vell, polsós camí,
 i veure com està,
 caent-se tota, allí...
 L'Alqueria, solemne,
 a l'obra del gran pi.
 ¿La deixarem que es caiga,
 poquet a poc, així,
 hui un taulell, i demà...?
 L'Alqueria del Pi,
 gloriosa, resignada
 ¿a un final ben trist?

i el camp de Burjassot, i el camp de Borbotó,
 i el secà de Paterna, i el secà de Godella,
 i el Pla del Pou, i els masos, les barraques de Lluna,
 l'Alqueria del Pi, i el Pixador, i el mas
 del Rosari, i la casa del Saboner i el pi,
 i el molí de la Sal i el llibre que he d'escriure,
 i el tren que ve de Lliria i el que puja a Paterna.

En dos dels punts de la ruta, Estellés fa referència a l'horta de Burjassot.

- Sabíeu que el terme de Burjassot té horta? Heu observat mai els tipus de conreu que hi ha? **S**

.....

.....

- Creieu que Estellés defenia la importància de preservar l'horta i els elements que hi resten? Per què? Què en penseu? **s**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Coneixeu o sabeu situar algun dels elements que l'autor anomena en els dos poemes? Heu anat mai a l'horta de Burjassot? **b**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Si continua la tendència de desaparició de l'horta, quines conseqüències considereu que tindria per al poble? Creieu que és important mantenir-la? Per què? Anoteu-ho i després poseu-ho en comú amb els vostres companys. **b**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Podeu consultar el mapa de l'horta de Burjassot en l'enllaç següent:
http://www.burjassot.org/wp-content/uploads/2018/02/POSTER-caminos-rurales-y-arquitectura-2017_def.jpg

5. Escolteu la interpretació que fa Miquel Gil del poema de la Rosa de paper:

<https://www.youtube.com/watch?v=nINhMGBmkRw>

CANÇÓ DE LA ROSA DE PAPER

Homenatge a José Martí

Ella tenia una rosa,
una rosa de paper,
d'un paper vell de diari,
d'un diari groc del temps.
Ella volia una rosa,
i un dia se la va fer.
Ella tenia una rosa,
una rosa de paper.
Passaren hivern i estiu,
la primavera també,
també passà la tardor,
dies de pluja i de vent.
I ella tenia la rosa,
una rosa de paper.
Va morir qualsevol dia
i l'enterraren després.
Però al carrer on vivia,
però en el poble on visqué,
les mans del poble es passaven
una rosa de paper.
I circulava la rosa,
però molt secretament.
I de mà en mà s'hi passaven
una rosa de paper.
El poble creia altra volta
i ningú no va saber
què tenia aquella rosa,
una rosa de paper.
Fins que un dia d'aquells dies
va manar l'ajuntament
que fos cremada la rosa,
perquè allò ja estava bé.
Varen regirar les cases:
la rosa no aparegué.
Va haver interrogatoris;
ningú no en sabia res.
Però com una consigna,
circula secretament
de mà en mà, per tot el poble, una rosa de paper.

7. Prepareu un petit recital a classe. Trieu cadascú un d'aquests poemes que més us han agradat. És ben important que assageu: primer, feu una lectura detinguda i prepareu l'entonació abans de recitar davant dels companys. **s b**

8. Per a acabar, us proposem un concurs. A les xarxes socials, etiqueteu les vostres fotos i publicacions d'Instagram o Twitter –relacionades amb la Ruta Estellés–, amb les etiquetes #PosatLesUlleres #EstellésxBurjassot

s b

Els premis estan subjectes al criteri del professor o la professora.

aviva
Burjassot
Agència de Promoció
del Valencià

SEMPRE
TEUA
La teua llengua